

Werken aan de toekomst

**Uit het Verleden en Heden van
onze eeuwenoude Sintigeschiedenis**

Een levenswerkboek van drie dertigers onder de Sintivrouwen

Werken aan de toekomst

Uit het Verleden en Heden van
onze eeuwenoude Sintigeschiedenis

Een levenswerkboek van drie dertigers onder de Sintivrouwen

Colofon

Werken aan de toekomst. *Een productie van het Pastoraat Woonwagenebewoners,
Sinti en Roma in Nederland (PWN)*

Uitgave: Stichting Media PWN

Emmaplein 19 C, 5211 VZ 's-Hertogenbosch

073 7370223

pwin@telfort.nl

www.pwin.nl

Samenstelling: Jan van der Zandt m.s.c.,

Antoon Egging m.s.c.

Redactie: Nita van Bergen

Eindredactie: het PWN

Vormgeving: Buro Tweevoud, Heeswijk-Dinther

Oplage: 400 exemplaren

Uitgave: maart 2019

ISBN 978-90-814094-8-3

Deze uitgave is mede tot stand gekomen
met een financiële bijdrage van het PWN.

Werken aan de toekomst

Uit het Verleden en Heden van
onze eeuwenoude Sintigeschiedenis

Een levenswerkboek van drie dertigers onder de Sintivrouwen

Inhoudsopgave

Voorwoord / 3

Deel 1

Uit het verleden van onze eeuwenoude geschiedenis / 4

1. Oorsprong, afstamming en uittocht / 5
2. Onderscheiden hoofdgroepen / 7
3. Komst en trektochten in Europa / 8
4. De taalwetenschap in de achttiende eeuw geeft duidelijkheid / 10
5. Verspreiding van de groepen in Europa / 12
6. Dialectsprekende groepen / 14
7. De lange mars, geleidebrieven en familieafstammingen / 15
8. Geraadpleegde boeken / 17

Deel 2

Uit het heden van onze eeuwenoude geschiedenis / 18

1. Leven onder elkaar op een woonwagencentrum / 19
2. Onderwijs van onze ouders / 22
3. Onze schooltijd / 24
4. Sintitaal / 26
5. Stress / 29
6. Geloof / 33
7. Als de één lijdt, lijden we allemaal mee / 35
8. Onder elkaar zijn we nooit eenzaam, maar toch! / 37
9. Muziek: de ziel van ons bestaan / 40
10. Wij, vrouwen, werken nog vaak binnenshuis / 42

Voorwoord

Wij zijn trots op onze cultuur, taal, muziek en woonwagens. In dit boekje vertellen wij hierover. Onze ouders en voorouders zijn ons voorbeeld. De Tweede Wereldoorlog is voor onze ouders en grootouders een dieptepunt geweest. Velen van hen hebben na die vreselijk oorlog het vertrouwen in de samenleving verloren. De trots van het eeuwenoude Sintivolk te zijn, hielp hen verder.

Wij zijn de derde generatie van degenen die de oorlog overleefd hebben. Wij helpen onze kinderen, de vierde generatie, verder. Wij zijn de jongere generatie Sinti en doen er alles aan om in de voetsporen van onze ouders te treden en samen in vertrouwen aan de toekomst te werken. Alleen zo kunnen we de Sinticultuur behouden en overdragen op onze kinderen.

We spreken de Sintitaal en de meeste van ons leven in familieverband op een woonwagenlocatie.

Tegelijkertijd helpen wij onze eigen kinderen om te leven in twee werelden; de wereld van de Sinti en de wereld van de maatschappij om ons heen waarin ze opgroeien. Deze taak die op onze schouders rust, is geen gemakkelijke. Wij geven u hiervan een indruk.

In de samenleving worden onze kinderen al gauw als achterstandskinderen gezien vanwege hun taal en afkomst. Wij drieën zetten nu een onderwijsproject op waarin onze kinderen wekelijks bij-

les krijgen. Op die manier kunnen ze op school meekomen met de andere leerlingen. Het zou goed zijn wanneer ons initiatief ook elders in het land navolging zou krijgen.

We vragen ook ondersteuning aan voor een muziekproject. In dit project kunnen wij, de kinderen die dat willen en die talent hebben, helpen zich de Sintimuziek beter eigen te maken.

Tenslotte hopen wij dat er meer begrip in de samenleving groeit voor onze cultuur, muziek en taal. De Sinticultuur is een unieke eeuwenoude cultuur waarvan u in deel een van dit boekje een indruk krijgt. Het is u en onze taak om deze cultuur levend te houden.

Dit boekje bestaat uit twee delen. Het eerste deel beschrijft in het kort het verleden van onze eeuwenoude geschiedenis, speciaal gekeken naar onze afkomst, de reis en de taal. Het tweede deel handelt over het heden van die eeuwenoude geschiedenis waarin wij in tien hoofdstukjes met telkens korte verhalen van ieder van ons – zonder onze naam te noemen –, ons hedendaags leven beschrijven. Met een beetje puzzelen krijgt u hopelijk een beeld van wie wij zijn en wat ons, Sinti, in het dagelijks leven drijft. Dit boekje is een uiting van ons levenswerk; hierop bouwen wij verder.

De drie dertigers onder de Sintivrouwen.

Deel 1

Uit het verleden van onze eeuwenoude geschiedenis

Sinti met de vele kleurrijke cultuur- en taalachtergrond

Samengesteld vanuit de literatuur door A. Egging m.s.c.

Foto: Henk Leemans in India

Hoofdstuk 1

Oorsprong, afstamming en uittocht

Waarom weggetrokken?

De vragen waar vandaan en waarom precies de verre voorouders van de Sinti naar het westen trokken is niet eenvoudig en helder te beantwoorden omdat er onvoldoende concrete gegevens voorhanden zijn. Men heeft deze vragen de eeuwen door telkens herhaald. Zo ontstonden er verschillende mythen die doorverteld en naargelang de omstandigheden aangepast werden. De feitelijke oorsprong van de Sinti bleef lang verborgen, totdat enkele historische aantekeningen over India wel een aanwijzing leken aan te bieden.

De feitelijke oorsprong van de Sinti bleef lang verborgen, totdat enkele historische aantekeningen over India wel een aanwijzing leken aan te bieden.

Afstammelingen van oeroude Indische volken

Zo werd een vermoeden van Indische afkomst te zijn versterkt. Veel gebruiken uit de rijke cultuur der 'zigeuners' (Roma en Sinti!) vertonen immers gelijkenis met de cultuur van de volken in Noord-India. Sommigen menen zelfs dat de eerste sporen terug te kunnen vinden zijn in de bekende en oeroude Indische Epos "Mahabharata" waar bij de strijd tussen de Pandava's en Kurava's, twee oeroude Indische volken, de naam van Romakah of Romashi opgetekend is. Daar staat geschreven dat de Romakah/Romashi met een aantal andere volken van Noordwest India naar het centrum van het rijk trokken. De naamgelijkenis met Roma geeft hiertoe de doorslag.

Uittocht in de zevende eeuw; Sindh of Indus rivier

Een ander aanknopingspunt, weliswaar van latere datum, is terug te vinden in een streek van West-India en met name in Pakistan die Sindh heet bij de monding van Indus rivier. Men vermoedt dat de naam Sinti naar Sindh verwijst. In de zevende eeuw, na het einde van de Gupta dynastie, ontstonden er splitsingen in het Indische rijk. In de zevende en achtste eeuw verschijnen dan de Arabieren die voordien ook al het hedendaagse Irak, Iran en Centraal Azië binnengevallen waren. Hun veldtochten eindigden in 721 met de verovering van Sindh [gebied bij de monding van de gelijknamige rivier, de Sindh(u). Vroeger meer bekend als de Indus]. Ook wordt er melding gemaakt van invallen van 'Witte' Hunnen en enkele Turkse stammen. Het was in ieder geval een onrustige, onzekere tijd. Van toen af aan begon waarschijnlijk de uittocht uit West-India.

Men vermoedt dat de naam Sinti naar de Sindh rivier en de streek bij haar monding verwijst.

Tussen de tiende en dertiende eeuw; overlevingsstrategie

De verdere tocht naar het westen van degenen die India verlaten hadden, is te plaatsen tussen de zevende en tiende eeuw; dat hing samen met de islamitische verovering van Perzië. Een volgende aanzet om verder te trekken kwam tussen de tiende en dertiende eeuw. De veldtochten van Mahmud Ghazni en zijn

Islamitische navolgers waren hiervoor de aanleiding. Het zijn oorlogen, hongersnood, vervolging en ook economische redenen die bepalend waren om de tocht voort te zetten. Het wegtrekken is dus vooral een overlevingsstrategie.

Men neemt aan dat in Perzië (Iran) al drie groepen te onderscheiden zijn: de Europese zigeuners, vervolgens een groep die ook via Armenië maar in noordelijk richting wegtrok en een derde meer zuidelijke groep.

‘In de zevende en achtste eeuw verschijnen dan de Arabieren die voordien ook al het hedendaagse Irak, Iran en Centraal Azië binnengevallen waren. Hun veldtochten eindigden in 721 met de verovering van Sindh [gebied bij de monding van de gelijknamige rivier, de Sindh(u). Vroeger meer bekend als de Indus]. Van toen af aan begon waarschijnlijk de uittocht uit West-India’

Hoofdstuk 2

Onderscheiden hoofdgroepen

De richting van de trektochten is aan de hand van leenwoorden te volgen

Omdat bij de eerste twee groepen niet of nauwelijks Arabische leenwoorden in hun taal terug te vinden zijn, kan men aannemen dat ze vóór de islamitische verovering in Perzië (nu Iran) verbleven. Het is zeker dat de Europese Roma, Sinti, Calè of Spaanse Gitano's, en nog enkele andere volksgroepen uit India stammen. Ze vormden een hoofdgroep. De derde groep nam een andere route vanuit India, mogelijk over zee, de Perzische golf en ze bleven in het Midden-Oosten hangen. Men vermoedt dat ook de Gitano's vanuit het Midden Oosten en daarna via de Noord-Afrikaanse kust in Zuid Spanje aankwamen

Verzamelnaam Roma

Men kan hen aan het hand van het woord voor 'zuster' onderscheiden. De eerste twee groepen zeggen 'phen' en de zuidelijke groep, die zich nog steeds in het Midden-Oosten ophoudt, 'ben'. Ook de Gitano gebruiken naast 'phen' ook 'ben'. Van degenen die in hun taal 'phen' gebruiken, ging de hoofdgroep door het Byzantijnse Rijk naar Europa. We mogen

deze groep ook met de verzamelnaam 'Rom(a)' aanduiden. In dat geval geldt Roma dus voor álle Europese zigeuners. Het woord Roma gebruiken we nu echter meestal meer specifiek. Al werden ze aanvankelijk als een geheel gezien, maken we nu toch een duidelijk onderscheid tussen de Roma en de Sinti.

Andere groepen die wegtrokken

Een andere groep die ook het woord 'phen' gebruikt en via Armenië uitweek naar het Noorden heet daar 'Lom(a)'. Tenslotte is er nog de groep die 'ben' gebruikt voor zuster. Zij, de zuidelijke groep, bleven onder verschillende namen in het Midden-Oosten (Syrië, Irak en andere) rondtrekken en behoren tot de Dom-groep. Hun taal bevat veel Arabische leenwoorden. Vanuit taalkundig oogpunt is een verandering in uitspraak van de letters R, L en D een heel normaal verschijnsel en dat maakt het dan ook heel aannemelijk om de Dom en zeker ook de Lom(a) en de Rom met elkaar in verband te brengen. Hun oorsprong in India komt inderdaad overeen, maar hun woordgebruik niet erg veel. Ze spreken andere talen namelijk: Romani/Romanes; Lomavren en Domari.

Hoofdstuk 3

Komst en trektochten in Europa

Rond 900 is zigeuner al een gangbare benaming

Sinti behoren dus ook tot een bevolkingsgroep die oorspronkelijk uit India en Pakistan komt. Ze hebben eeuwenlang rondgetrokken en woonden soms noodgedwongen tijdelijk meer permanent. Men mag ervan uitgaan dat ze rond het jaar 900 in een soort golfbeweging, bestaande uit familiegroepen/clans, richting Europa trokken. Na hun komst in Europa maakte men nog geen onderscheid tussen verschillende bevolkingsgroepen en werden ze allemaal bij één naam genoemd. De meest gangbare benaming was 'zigeuner' of een afleiding hiervan.

De Sinti behoren tot een bevolkingsgroep die oorspronkelijk uit India en Pakistan komt.

Langer verblijf in Grieks sprekende landen

Deze Europese zigeuners trokken eveneens groepsgewijs rond, wat opgemerkt werd in stads- en streekarchieven van de tweede helft van de veertiende eeuw. Omdat heden ten dage in hun talen of dialecten veel gemeenschappelijke en belangrijke leenwoorden uit het Grieks terug te vinden zijn, mag een langer verblijf in Griekenland verondersteld worden. Daarbij moet men wel bedenken dat het Grieks ook in Klein-Azië (het oude Byzantijnse Rijk) en rond de Zwarte Zee (Griekse koloniën) werd gesproken; ongeveer in het tegenwoordige Turkije. Klein-Azië was het doorgang naar Europa.

Kleurrijke rhododendron in het Grieks boom van Rodos

Klein Egypte?

Zelf vertelden ze in Europa uit 'Klein-Egypte' afkomstig te zijn. Er is veel over gespeculeerd waar dit gebied dan wel geweest zou kunnen zijn en zo ontstonden er allerlei uiteenlopende verklaringen en verhalen. Sommigen plaatsen 'Klein-Egypte' in Griekenland, maar anderen zijn meer geneigd aan een streek ergens in Turkije te denken. Om over Egypte naar Oost-Europa te gaan, is een grote omweg en dus lijkt dat een niet logische route. Toch paste het wel in het alom verspreide verhaal 'pelgrims' uit

Tekening trektocht Antoon Egging

Egypte te zijn. Inmiddels weten we zeker dat hun tocht ver weg in Azië begon en via het Midden-Oosten (Iran, Armenië en Turkije) naar Europa leidde. Voor een aantal ging de tocht uiteindelijk zelfs nog verder; via Europa tot in Noord en Zuid Amerika.

Mondelingen overlevering en vermelding in stadsarchieven

Er zijn alleen mondelinge overleveringen en tot voor kort waren er ook nog geen

geschreven teksten in hun eigen taal of dialect. De schaarse aantekeningen over taal, afkomst en cultuur komen dan ook van niet-zigeuners. Belangrijke bronnen daarvoor zijn oude stadsarchieven en verordeningen die tegen zigeuners uitgevaardigd zijn. Lange tijd was het nog geen diepgaande kennis. Deze feiten geven ons wel een inzicht over de manier waarop deze zigeuners ervaren werden en hoe de omstandigheden destijds waren.

Hoofdstuk 4

De taalwetenschap in de achttiende eeuw geeft duidelijkheid

Taal vergelijkende methode

Dat er een verwantschap zou zijn van hun 'vreemde taal' met de Nieuw-Indische talen van Noordwest-India en Pakistan/Kashmir wist men niet (Vaak worden hiervoor het Hindi en de Dardische dialecten in het Noorden aangehaald). Daar kwam men veel later achter en wel pas in de tweede helft van de achttiende eeuw. Tot deze tijd wist men dus eigenlijk ook nog niet waar die zigeuners oorspronkelijk vandaan kwamen. Dankzij het toepassen van de vergelijkende methode in de taalwetenschap, werd beetje bij beetje de sluier over de oorsprong opgelicht en wat men eerst vermoedde werd nu ook bevestigd.

Dankzij het toepassen van de vergelijkende methode in de taalwetenschap, werd beetje bij beetje de sluier over de oorsprong opgelicht en wat men eerst vermoedde werd nu ook bevestigd.

Studie van Hongaarse dominee in Leiden 1753

Men haalt hierbij graag een in 1753 verschenen krantenbericht in de "Wiener Anzeigen" aan. Daarin wordt verteld over de Hongaarse dominee István Vályi uit het dorp Almás bij de stad Komárom, die tijdens zijn studie in Leiden drie studenten van de Malabarkust (Kerala, Zuid India) ontmoette. Ze lieten hem een woordenlijst van hun taal zien. Deze lijst legde hij vervolgens voor aan de Hongaarse zigeuners vanuit de stad Győr (Raab). Ze

zagen onmiddellijk dat een aantal woorden overeenkwam met hun eigen taal.

1789 verwantschap met Sanskriet; Indische taal

Mogelijk bevatte de lijst – die echter nooit gepubliceerd is – Sanskriet woorden, want het Malabaars is een Tamil taal die onder de Dravidische taalgroep valt en niet verwant is aan de Indische talen (Indo-Iraanse taalgroep). Daarom is het beter de eer te geven aan de Duitse taalgeleerde Johann Christian Rüdiger die in 1789 het eerste wetenschappelijke bewijs leverde voor verwantschap van het Romanès/Románi met de Indische talen. Dit is later verder onderzocht en beaamd door alle taal- en volkenkundigen.

'Het Sanskriet wordt beschouwd als de heilige, 'volmaakte' taal van India die vooral in oude geschriften voorkomt en niet meer veranderde. Net als bij ons het Latijn, is het bij voorkeur de taal van de geleerden. Dit in tegenstelling met het Prakriet; de gesproken Indische talen onder andere volkstalen zoals het Hindi en het Romanes/de Zigeunertaal' aldus Antoon Egging.

Oudste woordenlijst in Nederland van 1570

De oudste aantekeningen over de Zigeunertaal dateren al van 1542 en zijn gemaakt in Engeland. De oudste Zigeunertaal woordenlijst in Nederland is van ongeveer 1570, samengesteld door Johan Ewsum; een Groninger edelman

(zie 'de geheimtalen' van J.G.M. Moormann, blz. 262). De deskundigen die belangstelling hadden voor taal, afkomst en cultuur van de zigeuners, kwamen voornamelijk uit Duitssprekende gebieden; soms uit Frankrijk of Engeland.

De oudste Zigeunertaal woordenlijst in Nederland is van ongeveer 1570, samengesteld door Johan Ewsum; een Groninger edelman (zie 'de geheimtalen' van J.G.M. Moormann, blz. 262).

Eerste geschiedenis boek in Nederland 1850

De eerste Nederlander die uitvoerig in een boek over zigeuners en hun geschiedenis in de Nederlanden schreef, is mr. J. Dirks (uitgegeven in 1850). Later is door dr. O. van Kappen de volledige geschiedenis der zigeuners in Nederland van 1420 tot ongeveer 1750 nog eens onderzocht en bij elkaar gezet. Zijn boek is in 1965 in Assen uitgegeven.

Uit de grondwoordenschat van het Romanes / Sintitaal, vergeleken met het Hindi en het Sanskriet gebaseerd op z.g. Oud Indisch.

Woorden voor zintuigen/lichaamsdelen:

	<i>Romanes/Sinti</i>	<i>Hindi/Hindoestaans</i>	<i>Sanskriet/Oud Indisch</i>
bloed	rat	rata	rakta
haar	bal	bal	vala
hand	was(t)	hath	hasta
hoofd	shero	sir	sira(s)
neus	nak	nak	nakra
oog	jak	ankh	aksi
oor	kand	kan	karna

Telwoorden (tot en met 6):

een	jek	ek	eka
twee	doej	do	dva/dvi
drie	trien	tin	trini
vier	shtaar	char	catur
vijf	panch	panch	pancan
zes	shoob	chhah	sastha

De resterende telwoorden van zeven tot tien zijn ontleend uit het Grieks

Telwoorden (7 tot en met 10):

	<i>Romanes/Sinti</i>	<i>Grieks</i>
zeven	efta	hepta
acht	ogta	okto
negen	enja	enya
tien	deesh	deka (latijn: decem / Hindi: das).

Hoofdstuk 5

Verspreiding van de groepen over Europa

'Roma' betekent 'man' en is een verzamelnaam

Het woord Roma betekent 'man', maar kan ook gebruikt worden als verzamelnaam en is zo toepasselijk op alle zigeuners (of in tegenstelling met gadjo, de niet-zigeuner). Nu beperken we hier echter de betekenis, want we maken gewoonlijk een onderscheid tussen de Sinti – die al vele eeuwen lang in West-Europa leefden – en de Roma die in Oosten en Midden-Europa wonen. Bij die Roma horen al degenen die in de afgelopen eeuw vandaar naar het Westen gingen. Zij kwamen uit het oude Joegoslavië en andere voormalige Oostbloklanden.

'Pas in de tweede helft van de negentiende eeuw kwam er weer een aantal Sinti families uit Duitsland naar Nederland terug'

Sinti naar Duitsland en Nederland

De Sinti die men in vijftiende eeuw in de Nederlanden aantrof, hoeven niet persé de directe voorouders van de hedendaagse Sinti in Nederland te zijn. De leden van deze eerste groep werd het leven van overheidswege zo lastig gemaakt dat ze geleidelijk uit onze streken verdwenen. Pas in de tweede helft van de negentiende eeuw kwam er weer een aantal Sinti families uit Duitsland naar Nederland terug. Hoe de trektocht door Europa verlopen was en de gegevens over hun verblijf dat wil zeggen hoelang men op dezelfde plek bleef, kunnen we achterhalen uit historische gegevens. Belangrijk was ook de invloed die dat had op hun taalgebruik. Dan gaat het met name om de hoeveelheid en het herhaaldelijk gebruik van leenwoorden uit de taal van gastlanden.

De Sinti die men in vijftiende eeuw in de Nederlanden aantrof, hoeven niet persé de directe voorouders van de hedendaagse Sinti in Nederland te zijn. De leden van deze eerste groep werd het leven van overheidswege zo lastig gemaakt dat ze geleidelijk uit onze streken verdwenen.

Zigeuners en de opmars van de Turken begin vijftiende eeuw

De journalist Kees Bakker (1945-2006) schreef een artikel over het verschijnen van de zigeuners in Europa. Hij benadrukt dat dit grotendeels samenviel met de opmars der Turken in begin van de vijftiende eeuw. Dezen veroverden de

Balkan en wilden vandaar over Hongarije, richting Wenen. Door het oorlogsgeweld kwamen er vluchtelingen uit de Balkan, Roemenië en Kroatië, naar Hongarije. Onder hen ook veel zigeuners, die zich bij grote steden vestigden. Zo verrees er in de zestiende eeuw bij de stad Boeda al een zigeunerwijk. Er waren ech-

ter ook zigeuners die juist met de Turken meetrokken. Er wordt vermeld dat zij van beroep vooral smid en musicus waren. Kees Bakker citeert de Hongaar Bálint Sárosi die zelf weer een Duitse kroniek uit 1595 aanhaalt: 'Ze bespeelden een snaarinstrument en bezongen al spelend de krijgsverrichtingen van de sultans'.

Zo verrees er in de zestiende eeuw bij de stad Boeda al een zigeunerwijk. Er waren echter ook zigeuners die juist met de Turken meetrokken. Er wordt vermeld dat zij van beroep vooral smid en musicus waren.

Hoofdstuk 6

Dialectsprekende groepen

Twee hoofd dialectgroepen Vlax en Non Vlax

Volgens de Engelse taalgeleerde Gilliath Smith kan men de Europese zigeuners indelen in twee groepen namelijk 'de Vlax dialectsprekende groep' en 'de Non-Vlax dialectsprekende groep'.

Vlax: met leenwoorden uit Roemenië

Vlax moeten we uitspreken als *wlach*; dat slaat op Walachije, het zuidelijk deel van Roemenië. Deze groep, ook aangeduid als Olah- of Olaskiezigeuners, leefde ongeveer 500 jaar veelal als slaaf in een gebied dat nu grotendeels het land Roemenië (Moldavië en Walachije) omvat. Zij zijn bekend onder namen als Lowara, Kalderasj, Drzara en Tsjoerara. Door het lange verblijf is een aanzienlijk aantal echt Roemeense woorden in de spreektaal opgenomen. Dezen verstaan we nu in West Europa onder Roma.

Non Vlax: ontbreken leenwoorden uit Roemenië

Bij de Non-Vlax groep ontbreken de Roemeense leenwoorden. Zij volgden een andere route. Bij dezen rekenen we ook enkele Oost- en Midden-Europese Roma groepen zoals de Burgenlandse Roma in Oostenrijk en de Xoraxane Roma in het voormalig gebied van Joegoslavië. De Non-Vlax sprekenden zijn toch voornamelijk de West-Europese Sinti en Manush of Manouches (d.w.z. Sinti in Franssprekende gebieden), die elkaars verwanten zijn. In de Sinti taal treft men juist vooral Duitse woorden aan die in hun taal zijn opgenomen. Ook de in Nederland wonende Sinti horen hierbij.

De helft van de Sintitaal uit Indisch taalgebied

Al is de grondslag voor allen gelijk, namelijk het Romanès (of ook Románi genaamd), toch verschillen de Roma en Sintitaal sterk van elkaar. Zeker wanneer men bedenkt dat de basiswoordenschat uit het Indisch taalgebied hooguit de helft van de gesproken taal bedraagt! De rest is dus van elders overgenomen en dat proces begon al heel vroeg, onderweg naar Europa in Iran en Armenië. En niet te vergeten de Griekse woorden. In Europa kwamen er meer variaties.

De Sintitaal heeft veel Duitse woorden in zich opgenomen. Zo hebben Russische, Poolse, Slowaakse en Zuid-Slavische Roma veel Slavische woorden in hun dialect opgenomen. Dan zijn er nog de Spaanse Gitano's of Calè (afgeleid van *kalo* wat zwart betekent). Hun spreektaal is 'el Caló'. Deze taal wijkt soms sterk af en zit vol Spaanse ontleningen. Onder de Roma van Midden- en Oost-Europa zijn er ook veel die helaas hun eigen taal verloren hebben en alleen de taal verstaan van het land waar ze wonen. Bij hen hoort ook de als afzonderlijk te onderscheiden Bejas-groep in Zuidwest Hongarije, die onderling een oud Roemeens dialect spreekt.

Onder de Roma van Midden- en Oost-Europa zijn er ook veel die helaas hun eigen taal verloren hebben en alleen de taal verstaan van het land waar ze wonen.

Hoofdstuk 7

De lange mars, geleidebrieven en familieafstammingen

Sindi rond 1100: zoon van een koning

Toen zigeunergroepen in het begin van de vijftiende eeuw – met name de Sinti – in familieverband naar West-Europa trokken en steden aandedden, hadden ze veelal vrijgeleide brieven van machthebbers. Daar stond in dat ze goed ontvangen moesten worden. Ze vertelden pelgrim te zijn, gevlucht voor de Saracenen en dat ze uit ‘Klein Egypte’ afkomstig waren. Er rijzen dan veel vragen op zoals: ‘Waar komt de naam Sinti vandaan?’ De naam Sinti leidt men gewoonlijk af van Sindh(u).

In het boek ‘Weltchronik der Zigeuner’ – samengesteld door Reimar Gilsenbach – staan enkele Arabische spreuken uit het kalifatenrijk van rond het jaar 1100 over ‘Sindi’ onder andere ‘Iedere gewone Sindi geeft zich uit als zoon van een koning’. Zou deze spreuk op de Sinti slaan, dan moet men aannemen dat er toen al sprake was van een specifieke bevolkingsgroep met die naam. De naam Manouche die men in Frankrijk voor Sinti gebruikt, is identiek aan het Indische woord manusha dat mens betekent.

De naam Manouche die men in Frankrijk voor Sinti gebruikt, is identiek aan het Indische woord manusha dat mens betekent.

Koning Sigismund en zijn geleidebrieven die als bescherming dienden

Enkele bronnen doen vermoeden dat een familiegroep zigeuners al vanaf 1396 in

contact stond met Sigismund de koning van Hongarije, toen hij zich op kruistocht tegen de Turken bevond. Ze kregen een geleidebrief van Sigismund en dit is één van de weinige officiële geschriften van een heerser die ter bescherming van de zigeuners is opgesteld. Een afschrift van deze brief bevindt zich in een klein museum van de burchtruiene Zips / Spiš (of Szepes) bij het stadje Spišské Podhradie in Oost-Slowakije (Slowakije was toen een deel van Hongarije). Belangrijk is dat Sigismund ook tot koning van Duitsland het Heilig Roomse Rijk gekozen was en later zelfs tot keizer werd gekroond. Zo is hij door zijn gezag in Europa en zijn geleidebrieven ter bescherming van de rondtrekkende zigeuners heel waardevol.

Meer geleidebrieven in omloop

Degenen die als leider van de Sinti optraden, sierden hun naam op met adellijke titels zoals baron, graaf, hertog, heerser/wojwode en zelfs koning. Zo ook wojwode Ladislaus die in 1423 in Zips de vrijgeleidebrief van Sigismund kreeg. Er waren echter nog meer brieven of afschriften ervan in omloop. Paus Martinus V en andere kerkelijke leiders verleenden ook beschermbrieven; onder andere aan een graaf Thomas van Klein-Egypte. Bij de leiders van rondtrekkend groepen was een hertog Andreas, die we óók meermaals in de Nederlanden tegenkomen. Ook werd een graaf Nicolaus Casper, hertog Michael en een hertog Paul van ‘Klein-Egypte’ vermeld en er is nog een hele lijst van graven en hertogen op te sommen.

Eerste bewijsstuk van Sinti in Duitsland

In 1439 verschenen er zigeuners in Beieren. Daarover bericht de humanist Avenius in de Beierse Kroniek, de Annales Boirum: 'dat de zigeuners onder hun koning Zindel door ons land trekken'. Als commentaar hierop schrijft Rajko Djurić in zijn boek 'Ohne Heim – ohne Grab' (zie blz. 129): 'De naam Zundel of Zindel (uitspraak: Tsiendel) is een aanwijzing dat men deze aanvoerder van de zigeuners als koning der Sinti aangeduid heeft. Als dit het geval is, dan heeft men hier een eerste bewijsstuk voor het optreden van een groep met de naam 'Sinti' in Duitsland'. In hetzelfde jaar verschijnen ze ook nog in Siegburg en niet lang daarna in Konstanz (Zwitserland) – waar een concilie gehouden werd waar ook koning Sigismund aanwezig was, nu als Keizer van het Heilig Roomse Rijk en later ook in Hamburg.

In 1439 verschenen er zigeuners in Beieren. Daarover bericht de humanist Avenius in de Beierse Kroniek, de Annales Boirum: 'dat de zigeuners onder hun koning Zindel door ons land trekken'.

Voorkomende Sinti familienamen in de Middeleeuwen

Wanneer we ons bezighouden met genealogie, afstamming van families, dan is het niet gemakkelijk terug te gaan tot in de Middeleeuwen, vooral omdat het noteren van familienamen toen nog niet gebruikelijk was.

Heren van Rosenberg in Bohemen

Daarom is des te opmerkelijker wat er in de 'Weltchronik der Zigeuner' over de familie Rosenberg staat: 'In het gerechts-

boek van de Heren van Rosenberg in Bohemen (nu Tsjechië) wordt in 1399 bij een verhoor ook een zekere Cikan, zwart, knecht van Andreas, vermeld'. In het commentaar van de samensteller van dit boek is opgemerkt dat Rosenberg of von Rosenberg tot de oudste familienamen van de Sinti gerekend wordt. Het komt vaker voor dat een onderdaan zich naar zijn meester vernoemt zowel uit eer, maar ook opdat hij op die meester een beroep kan doen.

Steinbach naam van een klooster in 1445

De naam Steinbach komen we op 20 januari 1445 tegen in de 'Weltchronik der Zigeuner' als de naam van een klooster en van een dorp in het Duitse Hessen waar een zekere Panuel, hertog in Klein-Egypte, begraven is. Of dit ook iets te maken heeft met de gelijknamige Sinti familienaam Steinbach is niet meer precies na te gaan.

Rond 1930

Hoofdstuk 8

Geraadpleegde boeken zijn onder andere:

Ohne Heim - Ohne Grab

Rajko Djurić (Berlin 2002)

ISBN 3-7466-8081-6

Geboren bin ich vor Jahrtausenden

Beate Eder (Klagenfurt 1993)

ISBN 3-85435-207-7

Gypsies: from the Ganges to the Thames

Donald Kenrick (Hertfordshire 2004)

ISBN 1-902806 23 9

The Gypsies

Angus Fraser (Malden USA 1992)

ISBN 978-0-631-19605-1

A comparative dictionary of the Indo-Aryan languages

R.L.Turner, 4 dln (Delhi 1999)

ISBN 81-208-1665-x

Roma, das unbekannte Volk

Mozes F. Heinschink/Ursula Hemetek (Wien 1994)

ISBN 3-205-98149-9

Grosses Wörterbuch der Zigeunersprache

Siegmund A. Wolf (Hamburg 1993)

ISBN 3-87118-777-1

Zigeunermusik (Cigányzene... Gondolat)

Bálint Sárosi (Boedapest 1977)

ISBN 963-13-3663-8

Weltchronik der Zigeuner

Reimar Gilsenbach (Frankfurt 1994)

ISBN 3-631-32273-9

Geschiedenis der zigeuners in Nederland

dr. O van Kappen (Assen 1965)

Deel 2

Uit het heden van onze eeuwenoude Sintigeschiedenis

Hoofdstuk 1

Leven onder elkaar op een woonwagencentrum

Al sinds de tweede helft van de vorige eeuw werd het onze grootouders en ouders onmogelijke gemaakt om nog rond te trekken met de woonwagen en onderweg de kost te verdienen. Eerst werden zij naar de grote woonwagencentra verwezen om daar samen te leven met de reizigers. Velen van hen hebben toen afgedwongen dat ze als Sinti bij elkaar mochten blijven wonen op kleinere locaties. Dat is nu nog zo.

- *Wij hebben onze eigen cultuur*

We hebben onze eigen cultuur. Als we met burgermensen over ons leven praten horen we vaak dat zij ook wel zo zouden willen wonen. Andere burgermensen vinden ons soms asociaal en crimineel. Deze burgermensen beseffen vaak niet dat zijzelf tijdens hun vakantie ook op een camping verblijven en daar meemaken wat wij ook ondervinden op een woonwagencentrum. Zij zoeken vrijheid op een camping en gaan daar veel familiairder om met ander mensen. Ook zijn zij vaak meer uitgelaten en vrolijk dan thuis. Veel burgermensen zijn stiekem toch jaloers op ons.

Wij jongeren weten niet beter

Wij wonen graag met de familie bij elkaar op het woonwagencentrum. We weten niet anders; we zijn in een woonwagen geboren. Altijd hebben we mensen om ons heen en lopen we bij elkaar binnen. We helpen elkaar als we iets tekort komen of hulp nodig hebben. Er is altijd wel iemand op wie we een beroep kunnen doen. De vrijheid van wonen en leven op onze manier is voor ons heel belangrijk, heel fijn. We kunnen ons niet indenken hoe het is om in een rijtjeshuis te wonen. We zouden ons opgesloten een eenzaam voelen.

Vooroordelen doen pijn

Jammer genoeg uiten sommige mensen zich op een racistische manier naar ons toe. Ik word soms bang vanwege de taal die mensen gebruiken wanneer ze het over ons hebben. Dit komt bijvoorbeeld veel voor in de media. Zeker wanneer er iets ernstigs is gebeurd op een woonwagencentrum. Dan lees je op Facebook de meest verschrikkelijke uitlatingen over ons. Vooral voor onze kinderen vinden wij dat vreselijk. Wij wonen hier al 30 jaar; op een rustige plek aan de rand van het dorp. Toch zag ik laatst dat er op een schutting met verf het woord

'kampjukel' geschreven was. Ik ben daar erg van geschrokken; met dit woord werden wij bedoeld. Ik heb er een foto van gemaakt. Waarom doen mensen dit? Blijkbaar zijn er nog steeds burgermensen met sluimerende vooroordelen tegen ons en komen deze vooroordelen bij een incident tot uiting. In het normale dagelijkse leven denk ik niet na over ons Sinti-zijn of over het feit dat we op een woonwagencentrum wonen. Ook niet als we naar het dorp, de winkel, de school of het werk – als we dat hebben – gaan. Maar soms word je met deze zogenaamde apartheid ineens onverwacht getroffen.

- *Bij mijn kinderen*

Zoals onlangs gebeurde bij mijn kinderen. Burgervriendjes hadden gevraagd of ze bij onze kinderen mochten komen spelen. De moeder van deze kinderen had waarschijnlijk niet in de gaten dat onze kinderen in woonwagens wonen en vond het prima. Tot ze erachter kwam waar onze kinderen precies woonden; toen vond ze het ineens niet meer goed. Vroeger, toen wij nog op school zaten, waren de andere kinderen ook nieuwsgierig naar hoe wij woonden en stelden allerlei vragen. Soms vroegen ze zelfs of wij wel een WC hadden. Ik had dan altijd de neiging om te zeggen dat wij het tussen de bosjes deden. Ze vroegen ook of wij wel belasting betaalden. Soms kunnen dit soort vragen en opmerkingen je echt kwaad maken.

- *Op Facebook*

Op Facebook lees ik reacties die echt niet normaal zijn. Bijvoorbeeld de reacties op het liedje 'leef als een zigeuner en lach als een clown'. Deze reacties raken me diep en maken me bang. Er zijn mensen die zo anders over ons denken en ons

zo beledigen om wie we zijn. Anonieme mensen die vanachter een toetsenbord over ons oordelen. Maar het gebeurt ook in het echte leven. Een winkelier vroeg me mijn legitimatie te tonen om mijn leeftijd te kunnen controleren. Ik had geen legitimatie bij me en zij zei dat ik me moest aanpassen als ik in Nederland wilde wonen. Ik wist niet wat ik hoorde. Dat zeg je toch niet zo?

'Dan lees je op Facebook de meest verschrikkelijke uitlatingen over ons. Vooral voor onze kinderen vinden wij dat vreselijk'

De oorlog leeft nog steeds

Toen ik nog een kind was, zaten wij lange avonden buiten rond het vuur met iedereen die op het woonwagencentrum woonde. De oudere mensen vertelden dan verhalen. Vaak gingen deze verhalen over de oorlog. Deze verhalen van toen kan ik me nog levendig voor de geest halen. Zoals verhalen van oma die op haar arm nog de tatoeage van het concentratiekamp droeg. Zij probeerde die tatoeage altijd te verbergen. Ik kan me de verhalen tot in de kleinste details herinneren.

- *Angst krijg je mee*

Mijn moeder vertelde over haar moeder die in de oorlog was vrijgekomen door uit het concentratiekamp te vluchten. Tijdens het rennen werd ze ingesloten door soldaten. Ze heeft zich laten vallen en is doodstil blijven liggen; alsof ze dood was. Ze bleef zo liggen tot iedereen weg was. Mijn moeder is altijd bang wanneer er vliegtuigen laag overvliegen. De angst van je moeder krijg je mee en neem je onbewust over.

- *Gevoelig voor verhalen*

Als kind was ik heel gevoelig voor deze verhalen. Soms nam ik ze in me op en herinnerde ik ze me alsof ik alles zelf letterlijk gezien en meegemaakt had. In de tijd rond de bevrijding, 5 mei, zie je op TV veel documentaires en films over de oorlog. Vele ouderen zetten dan de TV af. Deze verhalen maken hen verdrietig en boos. Alles wat er met hen zelf en hun familieleden is gebeurd komt dan weer boven. Mijn zoon van 12 wordt bij het zien van die oorlogsverhalen nieuwsgierig en wil weten wat er toen allemaal is gebeurd. Hij vertelt zelf ook over wat hij op TV heeft gezien.

Westerbork 19 mei 1999

Auschwitz 2004

Hoofdstuk 2

Onderwijs van onze ouders

Onze ouderen zijn vaak analfabeet gebleven. In de reizende tijd was er geen tijd voor scholing. Ze trokken steeds verder van het ene dorp naar de andere stad en soms zelfs van het ene land naar het andere.

Nooit naar school geweest

Onze ouders hebben weinig scholing gehad. Toen zij, in de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw, kinderen waren trokken sommige van onze opa's en oma's – hun ouders dus – nog rond met de woonwagen. Zij hadden geen vaste plek. De woonwagenbewoners, ook wel reizigers genoemd, woonden op een groot woonwagencentrum. Elk centrum

ik iets in de horeca zou gaan doen. Dat was werk met toekomst; iedereen moet eten of je nou thuis of onderweg bent. Wanneer je een horecaopleiding hebt zal er altijd werk zijn vond hij.

Vader stimuleerde ons om naar school te gaan

Mijn moeder was een burgervrouw en heeft gewoon op school gezeten. Eerst

‘Onze ouders hebben weinig scholing gehad. Toen zij, in de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw, kinderen waren trokken sommige van onze opa's en oma's - hun ouders dus - nog rond met de woonwagen’

had een eigen school. Onze ouders en voorouders weigerden vaak om op zo'n groot woonwagencentrum te wonen. De slagboom en het regime op zo'n centrum deed hen te veel denken aan de concentratiekampen in de oorlog. Zij groeiden op in een tijd dat zij nog reizend de kost konden verdienen.

Ouders uit verschillende landen

Mijn ouders kwamen uit twee verschillende landen. Mijn vader uit Duitsland en mijn moeder uit Frankrijk. Mijn vader en moeder hebben nooit op school gezeten, maar mijn vader heeft in Duitsland wel opvoedingslessen gevolgd. Daar was hij eigenlijk best trots op. Hij at bijvoorbeeld altijd met mes en vork; dat had hij in die lessen geleerd. Mijn vader stond erop dat ik naar school ging. Hij zag graag dat

op de lagere school, daarna huishoudschool en vervolgens is zij aan werken. Mijn vader is misschien wel eens naar school geweest, maar dan alleen zo nu en dan en maar enkele dagen als ze onderweg waren. Later heeft hij een cursus gevolgd en beter leren lezen en schrijven. Voor die tijd vroeg hij wel eens aan ons, zijn kinderen, wat bepaalde woorden betekenden; woorden die hij niet kon lezen. Mijn vader wilde graag dat wij vieren – mijn broertjes, zus en ik – naar school gingen. Hij zei: 'jullie moeten beter leren dan ik gedaan heb, dan zal je later makkelijker de kost kunnen verdienen'. Wij zijn opgegroeid in Deventer. Daar was van oudsher genoeg werk voor reizigers en voor de Sinti. Er zijn heel wat mensen die, zelfs in hun reizende tijd, op de koekfabriek of de chocoladefabriek

hebben gewerkt. Deventer was een goede omgeving met vriendelijke mensen.

Oma stond er alleen voor

Mijn opa is overleden toen mijn moeder nog jong was. Opa en oma hadden een groot gezin en na zijn overlijden stond mijn oma er alleen voor. Mijn moeder

moest al vroeg helpen bij het venten met galanterie langs de deuren om zo de koste te verdienen. Zij ging tussendoor graag naar school en was erg leergierig. Ze wilde graag leren lezen en schrijven. Mijn vader kwam uit Franstalig België en heeft niet zoveel onderwijs gehad.

Hoofdstuk 3

Onze schooltijd

Wij zijn de eerste generatie die van de aparte zigeunerschool naar de gewone basisschool is gegaan. Onze ouders zijn van de generatie die een rondtrekkend bestaan hadden en voor wie naar schoolgaan een uitzondering was. Als er al onderwijs gevolgd werd, was het dan hier en dan daar; net waar de reis hen bracht. In drie achtereenvolgende generaties is het onderwijs veranderd van geen onderwijs naar een normale schoolgang. Daarbij kwam - en komt - nog steeds heel wat bij kijken.

Nakomertje

Toen ik vijf of zes jaar was, ging ik naar school. Ik sprak geen woord Nederlands. Mijn vader was een Duitse Sinti en in die Duitse Sintitaal ben ik opgegroeid. Ik kwam meteen op de basisschool en kon de andere kinderen wel verstaan, maar sprak Duits terug. Mijn nichtje, dat een jaar jonger was, mocht bij mij in de klas zitten zodat we samen waren. Ik beschermde haar, want we werden gepest omdat we geen Nederlands spraken en van het kamp kwamen. In ons gezin ben ik het nakomertje; tussen mij en mijn broer zit tien jaar. Ik heb nog nooit op een aparte zigeunerschool gezeten, maar de oudere kinderen van ons gezin wel. Die aparte school stond in de nabijgelegen stad; Roermond.

Ik wilde laten zien dat ik meer kon

Ik ben naar de LTS gegaan. Daar werd ik vaak naar huis gestuurd; ik weet eigenlijk niet eens precies waarom. Op een keer had ik een leraar geantwoord met 'wat?'. Dit had 'wablief' moeten zijn. De leraar werd boos en stuurde mij naar huis. Mijn mentor mocht mij niet. Wanneer ik naar huis gestuurd werd, ging mijn moeder naar school om verhaal te halen. Ze vroeg dan waarom ik was weggestuurd. Op een dag zei ze tegen de leraar: 'leven

we nog in de tijd van de Nazi's dat mijn dochter naar huis wordt gestuurd?'

- Tot achttien jaar op school

Ik ben tot mijn achttiende op school gebleven; ik vond het leuk om te leren maar heb geen diploma gehaald. Ik wist eigenlijk ook niet wat ik met een diploma moest doen. Ik heb de horeca-richting gevolgd. Dat leek me een leuke opleiding. In het laatste jaar kregen we praktijklessen. Toen ging het niet zo goed met me. In de praktijklessen leerden we hoe het in de horeca werkt. We hielden dezelfde werktijden aan als in de horeca; van drie uur 's middags tot elf uur 's avonds. Er werd gekookt, geserveerd, afgewassen en opgeruimd. Dit bleek te zwaar voor mijn rug. Ik miste lessen en heb geen diploma gehaald. Ik ben gaan werken; aangepast schoonmaakwerk op een kinderopvang. Na twee jaar werd mijn contract niet verlengd. Ik weet niet waarom ik niet mocht blijven. Ik kreeg een uitkering. Ik kwam toen bij Rewerk.

- Leren solliciteren

Daar zou ik een opleiding krijgen om te leren hoe ik zelfstandig zou kunnen solliciteren. Ik kreeg werk op een werkplaats waar ik met schroefjes Cd-hoesjes aan elkaar moest vastmaken. Zelf wilde ik liever

in aanmerking komen voor een onderwijsproject, maar dat kon niet volgens de gemeente. Ik wilde graag laten zien dat ik meer kon dan het werk in de werkplaats, maar dat lieten ze niet toe. De gemeente had er geen vertrouwen in dat ik überhaupt niveau vier van het MBO zou kunnen halen. Ze dreigden mijn uitkering stop te zetten wanneer ik toch voor een MBO-opleiding zou kiezen.

Vader haalde me dan van school

Toen ik naar school ging kwam ik gelijk op de basisschool; ik heb geen kleuterklas gehad. Hoe dat was? Mijn vader was een Sinti en mijn moeder een burger. Thuis spraken we de Sintitaal. Vader hield van reizen. Zijn familie woonde in het zuiden van het land. Als hij weer naar het zuiden afreisde, moesten we allemaal mee. Soms liep vader gewoon de klas binnen terwijl mijn moeder in de auto zat te wachten. Hij haalde me van dan van school en zei dat we op reis gingen. Ik vond dat niet fijn. Ik leerde graag en had vriendinnetjes. Als we naar het zuiden gingen, waren we zomaar een paar weken weg. Ik miste dan veel, maar haalde de lessen als we terug waren altijd in. Ik heb de basisschool goed doorlopen en later ook voortgezet onderwijs gevolgd.

Als hij weer naar het zuiden afreisde, moesten we allemaal mee.

Aparte zigeunerschool

Ik zal op een aparte zigeunerschool. Op deze school zaten geen burgerkinderen. Ik kon helemaal niet zo goed leren, maar ik ging toch ieder jaar naar een volgende klas. De onderwijzers waren gewone mensen. Ze waren erg vriendelijk en leerden zelfs onze taal spreken. Ze gaven veel aandacht aan ons, waren in ons geïnteresseerd en er waren bijna nooit meningsverschillen. Het voorgezet onderwijs was voor ons op woensdag en donderdag in Geldrop. Mijn vader of een oom bracht ons daar naar toe en haalde ons ook weer op. Op deze school zaten alleen Sinti van veertien tot maar liefst vijfentwintig jaar. Er zaten zelfs getrouwde stellen op school. De jongens gingen op de twee schooldagen vaak naar een school in Eindhoven om daar technische vakken te leren. Wij bleven in Geldrop en leerden koken en zo.

De onderwijzers waren gewone mensen. Ze waren erg vriendelijk en leerden zelfs onze taal spreken. Ze gaven veel aandacht aan ons, waren in ons geïnteresseerd en er waren bijna nooit meningsverschillen.

Hoofdstuk 4

Sintitaal

De Sintitaal heeft zijn oorsprong in India en Pakistan. Door de eeuwen heen, toen wij door de landen van Europa reisden, ontstonden er dialecten door leenwoorden. De grammatica van het land waar we toen woonden werd overgenomen. Zo is de taal die we nu spreken gevormd, mondeling overgedragen en zo leren wij die ook aan onze kinderen.

Opgegroeid met een eigen Sintitaal

Wij zijn opgegroeid met de Sintitaal. We weten niet anders. Toen we vier of vijf jaar waren gingen we voor het eerst naar school. We moesten toen Nederlands gaan spreken. Mijn vader was Sinti en Duitstalig. In de eerste jaren leerde ik Sinti en Duits en een beetje Nederlands. Mijn moeder was geen Sinti; van haar leerde ik Nederlands. In mijn kinderjaren heb ik de taal niet meer gesproken. Dat

kwam later pas nadat ik verhuisd was. Mijn kinderen hebben vanaf het begin zowel Sinti als Nederlands geleerd. Het is wel knap hoe kinderen moeiteloos kunnen schakelen van de ene taal naar de andere.

Onder elkaar Sintitaal spreken

Omdat ik op school niet makkelijk kon leren heb ik nooit goed Nederlands geleerd. Mijn vader en moeder hadden ook moeite met het Nederlands. Ik kan me wel redden, maar Sinti is mijn belangrijkste taal. Sommige mensen vinden het lastig wanneer wij in gesprekken met Nederlanders onder elkaar Sintitaal spreken. Wij doen dat niet om iets tegen elkaar te zeggen wat de anderen niet verstaan - of eigenlijk soms wel - maar meer om zo samen duidelijk te krijgen wat we precies in het Nederlands moeten zeggen. Vaak verstaan wij de Nederlandse woorden niet of we weten niet precies wat er bedoeld wordt met een bepaald woord. Wij smoezen dan onder elkaar in

Vaak verstaan wij de Nederlandse woorden niet of we weten niet precies wat er bedoeld wordt met een bepaald woord. Wij smoezen dan onder elkaar in het Sinti om te begrijpen wat er gezegd wordt.

het Sinti om te begrijpen wat er gezegd wordt. Omdat wij weten dat Nederlanders het vervelend vinden dat wij tijdens gesprekken Sinti met elkaar spreken zeggen we dikwijls wel ‘sorry dat we samen even in onze taal spreken’.

De Sintitaal om trots op te zijn

Op school vinden de onderwijzers het vervelend wanneer onze kinderen op de speelplaats met elkaar de Sintitaal spreken. Maar dat is toch onze eigen taal. Een juffrouw zei onlangs tegen twee kinderen van ons die samen op de speelplaats stonden te babbelen dat ze dat niet mochten doen. Dat een juffrouw dat zegt vinden wij vervelend en niet goed. De kinderen worden verboden hun eigen taal te spreken. Eigenlijk zou deze juffrouw moeten helpen en stimuleren en niet verbieden. Op die manier krijgen de kinderen niet het gevoel dat de Sintitaal een verboden – een verkeerde – taal is, maar juist een taal om trots op te zijn.

Eigenlijk zou deze juffrouw moeten helpen en stimuleren en niet verbieden

- Stiekem Sintitaal spreken

Ik had een Sinti-leerling in de klas. Hij probeerde wel Nederlands te praten maar dat lukte niet zo goed. Stiekem praatte ik dan in het Sinti met hem zodat ik hem duidelijk kon maken wat de Nederlandse woordjes betekenden. Dit deed ik net zo lang tot hij het snapte. Op onze school had een Sinti-kind gekliederd met stift en de juffrouw vroeg wie dat had gedaan. Hij durfde niet te zeggen dat hij het had gedaan. Toen ik in onze taal aan hem vroeg of hij het had gedaan zei hij dat hij het inderdaad gedaan heeft. Hij wist dat de juffrouw hem toch niet kon verstaan.

De Sintitaal waarderen maakt kinderen blij

Bij de taallessen in de klas zouden de Sintikinderen eigenlijk gevraagd moeten worden om iets over de Sintitaal te vertellen. Op die manier zouden ze trots op zichzelf kunnen zijn en de medeleerlingen zouden het echt leuk vinden. In de rekenles zouden ze gevraagd kunnen worden om in de Sintitaal tot tien te tellen. Hier worden de kinderen blij van en voelen ze zich gewaardeerd.

We vragen op school begrip voor onze Sintitaal

Wanneer de kinderen verboden wordt om bijvoorbeeld op de speelplaats onder elkaar hun eigen taal te spreken, dan heeft het ook invloed op de kinderen als ze thuis zijn. Vooral als de kinderen thuis onder elkaar spelen. We merken dat ze dan Nederlands praten. Wij denken dat dat door het verbod op school komt. Hierdoor gaan ze ook onder elkaar automatisch Nederlands met elkaar praten. Wanneer wij dat horen vragen we onze kinderen of ze onze taal willen praten. Juist hierom willen wij de juffrouwen en de meesters vragen om met meer begrip om te gaan met onze Sintitaal. We willen hen vragen onze taal niet als een verboden taal te zien, maar als een belangrijke erfgoed uit in onze cultuur.

We willen hen vragen onze taal niet als een verboden taal te zien, maar als een belangrijke erfgoed uit in onze cultuur.

Contacten met Sintikinderen over de hele wereld

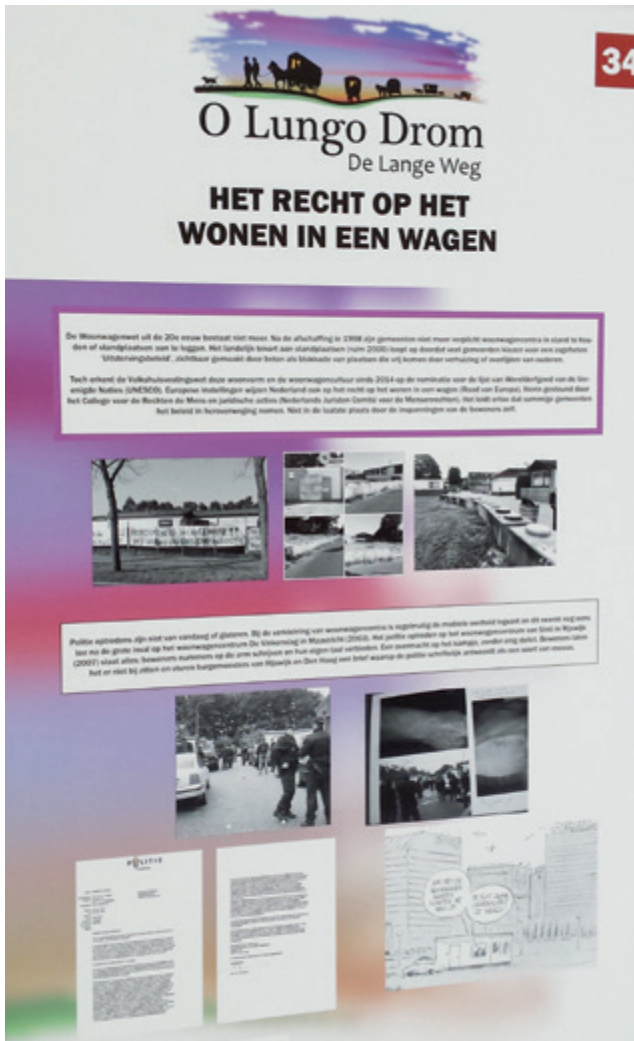
Eigenlijk hebben wij een wereldtaal. Nu we tegenwoordig meer contact met elkaar hebben door de telefoon, met apps en andere digitale media hebben we

ook meer contacten met het buitenland. Hierdoor is de Sintitaal nog belangrijker geworden; we kunnen zo blijven communiceren met familie in het buitenland. Eigenlijk over de hele wereld. Voor onze kinderen is het belangrijk dat de Sintitaal niet wordt verwaarloosd en dat zij deze goed blijven spreken. Op die manier

kunnen ze contacten onderhouden met andere Sintikinderen overal ter wereld. Samen moeten we positief blijven omgaan met het kostbare erfgoed van onze voorouders. Erfgoed dat voortkomt uit het verre verleden van India, Pakistan en de landen die we aangedaan hebben.

Kostbaar erfgoed

Samen moeten we positief blijven omgaan met het kostbare erfgoed van onze voorouders. Dit erfgoed dat voortkomt uit het verre verleden van India, Pakistan en de landen die we aangedaan hebben.

Hoofdstuk 5

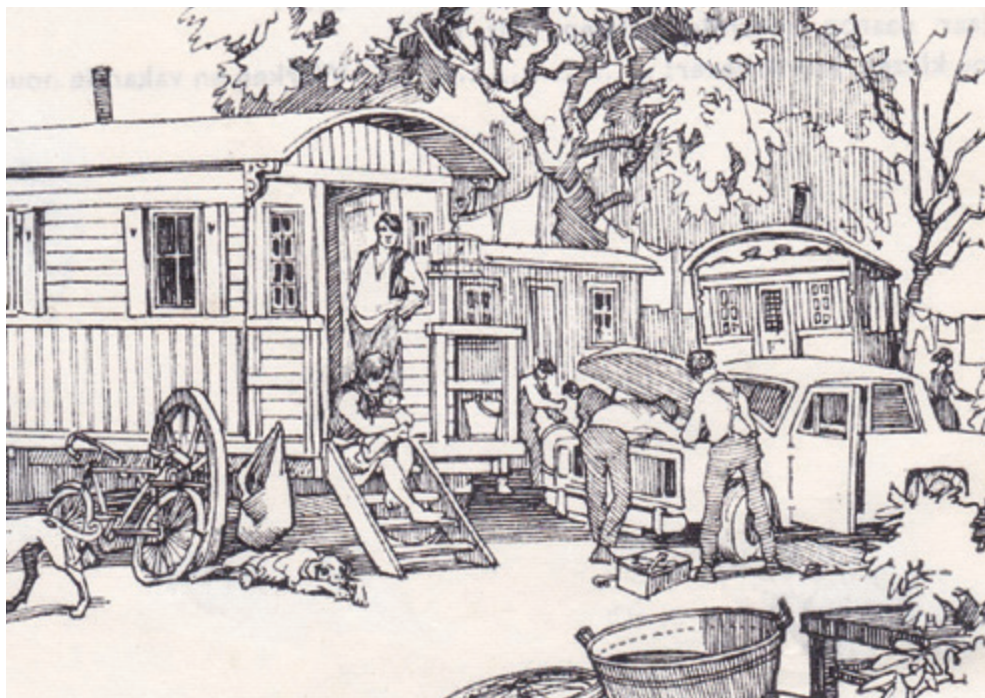
Stress in ons sedentaire bestaan

Het ging ons verstand te boven. De reis bracht veel spanningen met zich mee. Onze voorouders waren steeds onderweg. Maar ze zorgden ervoor dat er tijdens de reis ook altijd een goede ontspanning was. Spanning en ontspanning waren in balans. Mijn voorouders kenden kleine kampjes waar zij gezamenlijk de feestdagen doorbrachten. Vuur, feest en gezamenlijkheid gaf hen veel ontspanning. In onze tijd is de reis voorgoed voorbij. We dienen ons te plooiën naar de sedentaire samenleving en onze saamhorigheid komt hierdoor in het gedrang. De spanningen in de gezinnen nemen soms toe en wij weten daar niet altijd goed raad mee. Gezondheidsproblemen zijn hier vaak een gevolg van.

Te hoog aangeslagen

Door de stress heeft mijn man veel problemen met zijn gezondheid. Zestien jaar geleden werd hij door de gemeente zwaar beboet omdat hij een autobedrijf zou hebben naast zijn uitkering. De gemeente had ontdekt dat er verschillende auto's op zijn naam geregistreerd ston-

den. Er werd dus inkomen verondersteld uit de in- en verkoop van auto's. In die tijd had hij ook een bijstandsuitkering en de gemeente beoordeelde dit als een grote fraudezaak. Zijn uitkering werd gelijk voor negen maanden stopgezet en er werd een onderzoek ingesteld. We wisten niet waar we van moesten leven. Tot

Het was een bezigheid van veel jongeren die geen werk hadden

op vandaag betalen we af aan de boete die maar liefst € 90.000 bedroeg.

- *Niet verwerken*

Mijn man kon de aantijgingen van de gemeente niet verwerken en leed hier psychisch onder. We begrepen totaal niet waarom de gemeente ons dit aandeed en we konden geen verhaal halen. Door dit voorval kon mijn man geen auto meer rijden; hij kampte met angsten en hyperventilatie. Drie jaar lang heeft hij onder behandeling gestaan van een psychiater en kreeg hij zware medicijnen vanwege depressies. Mijn man kreeg een TIA en in het afgelopen jaar een herseninfarct. Hieraan heeft hij schade overgehouden.

- *Wat is er in werkelijkheid gebeurd?*

Mijn man heeft vroeger eenvoudig onderwijs gevolgd op een speciale zigeunerschool. Ook heeft hij even op een biologische school gezeten. Mijn man heeft geen diploma's gehaald en kan moeilijk lezen en schrijven. Toen hij nog thuis bij zijn ouders woonde, moest hij helpen bij het venten en het ophalen van oud ijzer. Toen wij samen waren leefden wij in alle eenvoud van een uitkering. Mijn man moest steeds solliciteren, maar er waren geen functies beschikbaar of hij werd niet aangenomen op een vacature. Om toch auto te kunnen blijven rijden, kocht hij voor weinig geld een oude auto. Hij repareerde zelf de mankementen. Daarvoor had hij steeds onderdelen nodig. Die onderdelen haalde hij uit afgedankte auto's die hij als schroot ophaalde.

Mijn man moest steeds solliciteren, maar er waren geen functies beschikbaar of hij werd niet aangenomen op een vacature.

- *Dit gebeurde vroeger ook veel bij reizigers*

Dit ging te goeder trouw en was een bezigheid van veel jongeren die geen werk hadden. Dit leverde soms een kleine handel van auto's op. Auto's die van de schroot kwamen en daar ook weer naar toe gingen. Mijn man en de anderen waren daar blij mee; men hielp elkaar om auto's te repareren. Ze hadden geen scholing gehad en leerden alles in de praktijk. Een goede bezigheid. Echter, de gemeente zag dit anders en beoordeelde deze handelswijze als extra inkomen en dus fraude. Ze maakten er een grote zaak van.

- *Stress beheerst ons leven*

We begrijpen nog steeds niet dat het maar niet wil lukken om dit verschil van inzicht bij te leggen. Mocht er sprake zijn van fraude, dan zeker niet in die mate. De gemeente wil echter niets weten van een schikking. Wij zijn daardoor ver boven ons vermogen gestraft. Het gaat ons allemaal – letterlijk en figuurlijk – ons verstand te boven. Stress beheerst voortaan ons leven.

Aan kinderen niet kunnen geven wat ze nodig hebben dat doet pijn

- *Te kleine huurwoonwagen wordt niet gezien*

Toen onze kinderen ouder werden kwam de stress in ons leven. Er is te weinig ruimte om samen te leven en huiswerk te maken. We wonen in een wagen met twee slaapkamertjes. Een kamertje van twee bij drie waarin onze oudste dochter van dertien slaapt en een kamertje dat iets groter is waarin de twee jongens van twaalf en acht slapen. Wij ouders slapen op een provisorisch bed in de woonkamer.

Er is in de wagen te weinig ruimte om samen te leven en huiswerk te maken.

- Ruilen mocht niet

We hebben aan de woningbouwvereniging voorgesteld om van woonwagons te ruilen met mijn tante. Zij woont groter en heeft de ruimte niet zo nodig. De woningbouwvereniging wil hier niets van weten omdat wij een huurschuld hebben. Zij vinden dat de huurschuld eerst afgelost moet worden en bovendien moeten we eerst een jaar schuldvrij zijn. Wanneer we een jaar op nul staan, zoals ze dat noemen, komen we in aanmerking voor een eventuele woonwagruil.

Ik ben een type dat alles voor zichzelf houdt; ik praat hier niet veel over.

- Aangeboden oplossingen vinden wij niet goed

Diep van binnen vind ik het allemaal heel erg wat er gebeurt. Dat ik mijn kinderen maar zo weinig ruimte kan geven. Helemaal nu mijn oudste dochter een tiener is. Zij gaat naar een grotere school en heeft leefruimte nodig om meer op zichzelf te kunnen zijn. Ook moet ze zich met vriendinnetjes kunnen terugtrekken. Dit probleem kan nog jaren duren omdat wij niet zo vermogend zijn en de schulden niet sneller kunnen aflossen. Ik heb dit probleem aan de woningbouwvereniging voorgelegd. Zij droegen oplossingen aan in de trant van: laat je kind maar op school huiswerk maken. Maar mijn oudste dochter gaat niet graag naar school en zal daar dus geen minuut langer blijven dan nodig is. Dit is dus geen oplossing.

Geld was belangrijker dan de patiënt

- Voor elkaar klaarstaan

Vader werd ernstig ziek en raakte slecht

ter been. Omdat onze woonwagons geen inwendig sanitair heeft en er dus gebruik gemaakt moest worden van het toilet en de douche die achter de wagen in een schuurtje waren gelegen, vroeg mijn vader een aanpassing aan. De gemeente wees de aanvraag af en adviseerde te gaan verhuizen naar een aangepaste woning in het dorp. Nu wonen we met de hele familie op een klein woonwagencentrum; wij horen bij elkaar. We zorgen samen goed voor onze kinderen en vooral voor onze ouderen en zieken. We wonen dicht bij elkaar en als er wat aan de hand is, zoals nu met mijn vader, staan we dag en nacht voor elkaar klaar.

We zorgen samen goed voor onze kinderen en vooral voor onze ouderen en zieken.

- Geen begrip voor onze cultuur

Het voorstel van de gemeente dat mijn vader beter kon verhuizen naar een aangepaste woning in het dorp riep dus verontwaardiging op. Het toonde aan dat de gemeente geen begrip heeft voor onze cultuur. Dit leverde voor ons allemaal, maar vooral voor vader en moeder, veel stress en boosheid op. We werden niet begrepen en vader moest, nu hij ziek was, van de gemeente als een burger gaan leven.

- We hebben een rechtszaak aangespannen

De rechter adviseerde de gemeente binnen twee maanden met een acceptabele oplossing te komen. De huisarts en de arts uit het ziekenhuis stuurden brieven naar de gemeente ter ondersteuning van ons verzoek. Het hielp niets. De gemeente liet weten dat, wanneer de wagen aangepast zou moeten worden, dit wel

enkele jaren kon duren. In de tussentijd overleed vader.

- *Moeder leed er erg onder*

Terugkijkend weten we dat gemeenten niet in een huurwoonwagen willen investeren. Een aangepaste trap was al te

duur. Voor de gemeente was geld belangrijker dan mijn vader die zo ziek was. Ditzelfde gold voor de situatie van mijn moeder die hier vreselijk onder leed. Ook haar gemoedstoestand was minder belangrijk dan het geld.

*‘Diep van binnen vind ik het allemaal heel erg wat er gebeurt.
Dat ik mijn kinderen maar zo weinig ruimte kan geven.
Helemaal nu mijn oudste dochter een tiener is.
Zij gaat naar een grotere school en heeft leefruimte nodig
om meer op zichzelf te kunnen zijn’*

Hoofdstuk 6

Geloof

Door de eeuwen heen heeft het geloof een grote plaats ingenomen in ons dagelijks bestaan. Het vertrouwen in God – het Hoogste Goed – wordt door ons aan onze kinderen doorgegeven. Wij jongeren maken onze eigen keuzes. Wij kiezen zelf bij welk geloof we ons aansluiten; katholiek of evangelisch.

Ik geloof in God, niet meer in Maria

Onder ons zijn verschillende geloven; katholiek en evangelisch. Het is onze plicht iedereen in zijn eigen waarde te laten; God doet wonderen op verschillende manieren. Ikzelf geloof niet meer in Maria. Toen ik in het begin met mijn vriend samen was, hadden we allebei een ander geloof. Toen onze eerste dochter werd geboren, kregen we een verschil van mening over de doop. In die tijd verdiende ik wat bij met werk voor de pastoor in de katholieke kerk van ons dorp. Ons kindje is daar toen gedoopt.

Het is onze plicht iedereen in zijn eigen waarde te laten; God doet wonderen op verschillende manieren

- Overgegaan naar een ander geloof

Een tijdje later heb ik haar toch opgedragen in een ander geloof en nu is mijn man ook overgegaan. Op het centrum waar wij wonen hebben we nu ook een eigen tent waar we tweemaal per week kerk houden; op vrijdagavond en op zondag. Onze kinderen worden niet meer als baby gedoopt, maar opgedragen aan God. Wij maken daar geen groot feest van. Wel doen we wat gezelligs in de eigen familiekring.

Mijn vader was een echte Maria-vereerder

Ik ben opgegroeid in het katholieke geloof; mijn vader en moeder waren beiden katholiek. Toen ik zestien werd geloofde ik niet meer in Maria. Van mijn familie, neefjes en nichtjes, hoorde ik dat in de Bijbel niets staat over het geloof in Maria en dat je alleen God en niet Maria moet vereren. Mijn vader vond dit besluit helemaal niet leuk en hij probeerde mij ervan te overtuigen dat Maria wel degelijk belangrijk is. Hij is een echte Maria-vereerder. Mijn vader is zeven jaar geleden overleden, maar zijn kamertje in de woonwagen is nog precies zo ingericht als toen hij nog leefde. Het staat vol met prentjes, beeldjes en andere devotie spulletjes uit Lourdes en andere bedevaartplaatsen. Mijn vader en moeder zijn verschillende keren naar Lourdes geweest. Mijn opa en oma van mijn moeders kant en haar verdere familie zijn allemaal overgegaan naar het andere geloof. Van de hele familie is alleen mijn moeder katholiek gebleven.

Wij geloven in God die wonderen doet

Wij geloven in een God die wonderen doet. In onze taal betekent God 'Baro Devel'; God is groot! Ik heb zelf verschillende wonderen meegemaakt. Toen mijn broer ernstig ziek was, hebben wij samen met de predikers heel veel gebeden. Hij is weer beter geworden; een wonder. De

dokter die mijn broer behandelde, vroeg zich af welk geloof wij hadden omdat de genezing van mijn broer voor hem ongelooflijk was; hij had niet gedacht dat mijn broer het zou halen en zou blijven leven. Ons gebed heeft een wonder teweeggebracht.

Kinderen kunnen later zelf kiezen

Onze kinderen zijn katholiek gedoopt. Ik kom zelf uit een katholieke omgeving en ben daarin opgegroeid. Nu hebben we een ander geloof en onze kinderen groeien in dat andere geloof op. Als ze groot zijn mogen ze zelf kiezen welk geloof ze aanhangen.

Nino eerste communie

Foto's: Mariakapel

Als de één lijdt, lijden we allemaal mee

Onze verbondenheid met elkaar is heel sterk. We leven intens mee met onze familieleden wanneer er iets aan de hand is. In de hete zomer van 2018 werd een kindje geboren. Na enkele dagen bleek er iets ernstigs aan de hand te zijn. De situatie was heel kritiek en de paniek sloeg toe. We hielpen elkaar heel intensief en baden dat het goed mocht komen.

Een zware operatie ondergaan

- *Heel de familie verhuisde mee*

Het pasgeboren baby'tje van mijn broer moest een ernstige operatie ondergaan in een ziekenhuis dat zeventig kilometer bij ons vandaan ligt. De hele familie, ouders, grootouders en de gezinnen van mijn broers en zuster verhuisden mee naar het ziekenhuis. We zochten een camping vlakbij. De kinderen zouden eigenlijk nog twee weken naar school moeten voor de grote vakantie begon, maar zij werden van school gehaald om allemaal mee te gaan. De camping was al vol omdat de grote vakantie in een andere regio van het land al begonnen was.

- *Alsof het ons eigen kindje was*

We moesten dus genoeg nemen met een staanplek zonder elektra en water. Het zouden de warmste weken van het jaar worden. Toch zijn we gegaan; we wilden in de buurt van het baby'tje en de jonge ouders zijn. Het voelde alsof het ons eigen kindje was dat zo moest lijden terwijl het nog maar een paar weken oud was.

- *Het enige belangrijk was, dat het kindje beter werd*

Het ging om het kind van mijn broer, zo vertelde één van de vrouwen. Ik was steeds bij mijn broer en de baby en ik heb het me allemaal heel erg aangetrok-

ken. Ik kon er moeilijk door slapen en at en dronk te weinig. Urenlang zat ik met mijn broer op de grond in het ziekenhuis. De omgeving, de mensen om mij heen, niets kon me meer schelen. Het enige wat belangrijk was, was dat het kindje beter zou worden. We kregen complimenten van de dokters en het verplegend personeel dat we zo intens begaan waren met het kindje. Dat maakten ze niet altijd zo mee.

Het enige wat belangrijk was, was dat het kindje beter zou worden.

- *Ten koste van de eigen gezondheid*

Wel maakten ze zich zorgen om onze gezondheid. Ze zagen hoe wij in deze moeilijke omstandigheden leefden. We hebben veel gebeden samen; alleen God kon ons nog helpen. Samen hebben we drie weken lang onder grote stress geleefd. Het warme weer eiste veel energie van ons. Ook hadden we eigenlijk te weinig financiële middelen voor ons dagelijks bestaan met onze kinderen en zaten we op een camping zonder faciliteiten. Al met al een zeer zware periode onder moeilijke omstandigheden.

- *Zoals het vroeger was, is het nog en zo zal het ook blijven*

Ook onze kinderen hebben deze periode

bewust meegemaakt. Vroeger ging het precies zo met onze voorouders en ouders wanneer er binnen de familie iets aan de hand was. Wij zijn de jongere generatie en wij handelen precies hetzelfde als onze voorouders en ouders; we kunnen schijnbaar niet anders. We zijn er allemaal, jong en oud, van overtuigd dat we het goed gedaan hebben en goed doen. Als de één lijdt, lijden we allemaal mee.

Wij zijn de jongere generatie en wij handelen precies hetzelfde als onze voorouders en ouders; we kunnen schijnbaar niet anders.

Een buitengewone vakantie voor onze kinderen

De baby is gelukkig weer thuis en het gaat goed met haar. Met mij gaat het

minder goed. Ik heb een trauma opgelopen door alle inspanningen; het is boven mijn krachten gegaan. Vanwege de pijnen die ik na deze periode gekregen heb, moet er nu een hartfilmpje gemaakt worden. Voor de kinderen was de eerste week na de grote vakantie niet zo leuk. De meeste kinderen vertelden over hun vakantie; de Efteling, Ibiza, de camping of verre reizen. Onze kinderen konden alleen maar iets vertellen over de baby, het ziekenhuis en de armoedige standplaats op de camping.

De meeste kinderen vertelden op school over hun vakantie; de Efteling, Ibiza, de camping of verre reizen. Onze kinderen konden alleen maar iets vertellen over de baby, het ziekenhuis en de armoedige standplaats op de camping.

Hoofdstuk 8

Onder elkaar zijn wij nooit eenzaam, maar toch!

Eeuwenlang hebben onze voorouders met elkaar samengeleefd en hebben zij zich niet gemengd met de burgerbevolking. Nu reizen we niet meer en wonen we op een vaste locatie. De locaties waar wij wonen zijn vrij klein en vaak wonen wij er met een tiental gezinnen. Onder elkaar zijn wij nooit eenzaam; dit is in de buitenwereld soms anders.

Nooit leren lezen en schrijven

Een voorbeeld van mijn moeder. Mijn moeder heeft nooit leren lezen en schrijven en ook spreekt ze niet goed Nederlands. Wanneer ze boodschappen gaat doen in de winkel kan ze niet altijd vinden wat ze nodig heeft. Nog altijd komt het voor dat iemand in de winkel die ze vraagt om voor te lezen wat er op een artikel staat haar ontwijkt, zegt dat ze geen tijd heeft of gewoon net doet of ze de vraag van mijn moeder niet hoort en doorloopt.

- *Maakt onzeker*

Dit geeft mijn moeder een eenzaam gevoel en maakt haar onzeker. Daarom gaan we als kinderen liever met moeder mee naar de winkel. Moeder kan ook zomaar haar oriëntatie kwijtraken en dan weet ze niet meer waar ze is. Wanneer ik de hele dag aan het werk ben, maak ik me zorgen om haar.

De aansluiting van school en thuis was niet optimaal

We wonen met vijf gezinnen op de locatie. Onze ouders, met name mijn vader, heeft het altijd heel belangrijk gevonden dat we naar school gingen. Ik was de eerste van de neven en nichten die goed onderwijs kreeg. Misschien ben ik zelfs wel een voorbeeld voor hen geweest. Ze kwamen vaak bij mij wanneer ze problemen met hun huiswerk of met school hadden.

- *Ouders konden niet helpen*

Onze ouders konden hen en mij niet altijd goed helpen. Eigenlijk hebben we allemaal wel eenzaamheid gekend omdat de aansluiting tussen school en thuis niet optimaal was. Gelukkig hebben nu alle neven en nichten van achttien jaar en ouder een baan.

Je moet jezelf bewijzen als je van het 'kamp' komt

De kinderen die nu op school zitten maken bijna hetzelfde mee als wij vroeger op school hebben meegemaakt. Om een voorbeeld van mijn neefje van acht jaar te geven; het is niet altijd vanzelfsprekend dat burgerkindsjes met hem spelen. Dit komt omdat hij – zoals men het noemt – van het kamp komt. In mijn stageperiode voelde ik me ook eenzaam. Ik had vier collega's, maar ik werd door hen niet fair behandeld. De samenwerking verliep zo moeizaam dat ik daar moest stoppen en ik mijn eindcertificaat niet gehaald heb. Ongeacht of je gestudeerd hebt of niet, je moet je steeds bewijzen wanneer je op een woonwagencentrum woont. Dit geldt voor alle generaties; het blijft zo.

- *Er is veel onwetendheid over ons*

Als ik mensen vertel waar ik vandaan kom, zeg ik nooit dat ik een zigeuner ben. Ik vertel dat ik een Sinti ben en dat onze oorsprong, vele eeuwen geleden, in India ligt. Ook vertel ik dat ons volk over de hele wereld verspreid woont. Vaak verwarren mensen ons met de Roma; ze kijken op TV naar het programma over de Gipsy Travellers uit Ierland. Op het werk vragen ze na een uitzending vaak of wij ook zo leven. Er is veel onwetendheid en ik ben het eigenlijk beu om steeds uitleg te moeten geven. Daarom vermijd ik liever vragen.

Groot gebracht met vooroordelen?

Op mijn huidige werk, in het onderwijs, weten veel mensen niet dat ik Sinti ben. Soms hoor ik dan ook opmerkingen waar ik het letterlijk koud van krijg. Laatst zei een leerling met beperkingen dat hij de snoepjes die uitgedeeld werden niet allemaal wilde hebben. Hij zei letterlijk 'Ik

ben toch geen zigeuner?'. Dat raakt me, maar ik zeg er toch maar niets van. Kinderen krijgen dat mee van hun ouders; ze verzinnen dat niet zelf. Kinderen zijn product van hun opvoeding en kunnen er niets aan doen dat ze grootgebracht worden met vooroordelen.

Kinderen zijn product van hun opvoeding en kunnen er niets aan doen dat ze grootgebracht worden met vooroordelen.

Er wordt niet meer naar mijn dochtertje geluisterd

- *De maat was vol*

Toen wij deze zomer plotseling met al onze gezinnen vertrokken naar een andere stad omdat wij bij de pasgeboren baby die een zware operatie moest ondergaan wilden zijn, haalde ik mijn kinderen van school terwijl het nog twee weken duurde voor het grote vakantie was. Mijn dochtertje van dertien was één van die kinderen. Ze werd daarom door de schoolleiding van school gestuurd. Ze had het hele jaar al veel gespijbeld en toen ik haar twee weken voor de vakantie van school haalde, was de maat vol. Voor mijn dochtertje was het jaar erg moeilijk geweest.

- *Ze voelde zich eenzaam in de klas*

Ze voelde zich eenzaam in de klas en had geen vriendinnetjes. Als moeder hoop je dat dit in de loop van het jaar verandert en dat ze wel vriendinnetjes krijgt. Helaas was dit niet zo. Op de basisschool zat ze bij haar neefjes en nichtjes in de klas en was er niets aan de hand. Op het voortgezet onderwijs kwam ze een niveau hoger terecht dan haar neefjes en nichtjes en dus in een andere klas. De eerste dag moest ik haar huilend naar school

brenghen en ben ik om het uur gaan kijken hoe het met haar ging. Later bleef ze regelmatig thuis of kwam huilend thuis van school en wilde niet meer terug.

- Opnieuw testen?

Na vier maanden is er een gesprek gevoerd met de GGD en heb ik gevraagd of ze opnieuw getest mocht worden om te kijken of het niet beter voor haar zou zijn om een ander, lager, niveau te volgen. Dan zou ze weer bij haar neefjes en nichtjes in de klas komen. Dit zou een niveau lager zijn, maar het ging mij erom dat ze gelukkig zou zijn. We kregen het niet voor elkaar.

- Van school gestuurd

Nu is ze van school gestuurd en na de grote vakantie is ze ook niet meer terug naar school gegaan. De leerplichtambtenaar laat het maar even zo en wacht tot er een oplossing gevonden is. Het is zo jammer dat er niet naar het meisje zelf geluisterd wordt; ze geeft zelf aan dat ze graag bij haar neefjes en nichtjes in de klas zou willen zitten. Maar dit wordt niet toegestaan omdat ze dan een niveau lager onderwijs zou gaan volgen. Wij vinden dat helemaal niet erg; het is belangrijker dat ze gelukkig is en weer graag naar school gaat.

Woonwagens bij avond in de Kersttijd

Muziek: de ziel van ons bestaan

Muziek speelt een belangrijke rol in onze cultuur. Er zijn kinderen die van jongs af aan meedoen met de oudere muzikanten. Dat gebeurt spontaan in de wagen of buiten bij een vuurtje. Kinderen leren van horen en nadoen. Zij spelen met de ouderen mee en pikken de melodieën makkelijk op. Vervolgens spelen ze zelfstandig en de muzikant is geboren.

Van ooms en vaders geleerd

Niet alle kinderen doen dat of soms doen ze het pas op latere leeftijd. Mijn zoontje van veertien heeft nooit iets om muziek gegeven. Maar nu hij veertien is, zegt hij ineens dat hij een gitaar wil en is hij begonnen met spelen. We schrokken wel een beetje toen hij dat vroeg; we hadden dit helemaal niet verwacht. De muzikanten van nu hebben het vak van hun ooms en vaders geleerd en geven het zelf weer door aan hun kinderen. Ze betrekken de kinderen erbij wanneer zij oefenen of zomaar buiten iets zitten te spelen.

Vanuit gehoor, hoofd en hart

Muziek schenkt ons in het dagelijkse leven saamhorigheid en blijdschap. Wanneer kinderen 's avonds anderen buiten horen spelen, dan zijn ze niet meer te houden en moeten ze meedoen. Dit geeft een gezellige sfeer. Het is wonderlijk om te zien hoe ze elkaar helpen met de juiste melodieën en akkoorden en hoe ze de juiste snaren en grepen weten te vinden. En dat allemaal vanuit hun gehoor, hoofd en hart. Het samen muziek maken maakt het samenzijn gezellig en als vanzelf worden dan ook weer de verhalen van vroeger verteld. De andere kinderen, jongens en meisjes, volgen muzikles en spelen piano of orgel. Ze pakken de moderne muziek heel gemakkelijk op.

Het afzwakken van de Sinti muziek mag niet gebeuren

Het is nu veel moeilijker dan tien jaar geleden om met je muziek de kost te verdienen. Onze mannen zaten in verschillende orkestjes en konden hiervan redelijk rondkomen. Dat is nu wel veranderd. Sommigen kunnen niet eens meer een nieuwe gitaar bekostigen omdat er bijna geen inkomsten meer zijn. Ze spelen nog wel, maar vooral voor hun eigen plezier. Dat is jammer want daardoor wordt ook onze muziek zwakker. Wij willen er alles aan doen om ervoor te zorgen de Sintimuziek behouden blijft; dit is de ziel van ons bestaan. Als de muziek op ons woonwagencentrum stilvalt zijn we verloren. Het is net als ons geloof in God. Onmisbaar.

Wij willen er alles aan doen om ervoor te zorgen de Sintimuziek behouden blijft; dit is de ziel van ons bestaan.

Bij elkaar wonen is het behoud van de Sintimuziek

De muziek blijft ook levend doordat we met verschillende families bij elkaar op een locatie wonen. Als we gedwongen worden om verspreid in een dorp in huizen te moeten wonen valt ook de muziek weg. Muziek en geloof horen bij het dagelijks leven, bij hoe we met elkaar

omgaan. Wanneer je ons onze wooncultuur ontnemt, dan ontnem je ons alles en raken we ontheemd. Vorige week zijn we bij de gemeente geweest. We hebben gepleit voor een nieuwe locatie waar onze kinderen straks kunnen wonen. Wanneer deze locatie er niet komt laat ik mijn kinderen niet naar het dorp gaan om daar in een huis of een flatje te gaan wonen. Ik zal dan zelf mijn wagen verlaten en mijn kinderen daar onderdak geven. Zelf zal ik dan dichtbij hen in een caravan gaan wonen.

Wanneer je ons onze wooncultuur ontnemt, dan ontnem je ons alles en raken we ontheemd.

Extra muziekproject voor de kinderen is hard nodig

We zullen ook opnieuw een projectaanvraag indienen bij de gemeente om zo onze kinderen te stimuleren om onze muziek voort te zetten. De muziekoverdracht gaat tegenwoordig zoveel moeilijker dan vroeger. Vroeger ging de overdracht spelenderwijs; de vaders en ooms waren dagelijks met muziek bezig en de kinderen namen dat over. Ook 's avonds zochten zij elkaar makkelijker op en maakten samen muziek rond het vuur. In deze moderne tijd is het dagelijks bestaan veel drukker en de vrije tijd veel beperkter. Dat gaat ten koste van het spontaan bij elkaar zitten. Toch zijn we ervan overtuigd dat onze mannen de muziek hoog moeten blijven houden.

Met een goed muziekproject voor jongeren en kinderen kunnen we ook onze mannen stimuleren om de gitaar en de viool niet op te geven en zich niet neer te leggen bij de omstandigheden die door de buitenwereld worden veroorzaakt.

Wij willen er alles aan doen om ervoor te zorgen de Sintmuziek behouden blijft; dit is de ziel van ons bestaan. Als de muziek op ons woonwagencentrum stilvalt zijn we verloren. Het is net als ons geloof in God: Onmisbaar.

Wij vrouwen werken nog vaak binnenshuis

Wij hebben altijd zorg voor elkaar gedragen. Nooit hebben wij hulp van buiten nodig gehad wanneer onze mensen oud en ziek waren. De verzorging van hen werd door de eigen mensen gedaan. Dit betekent dat bij ons vrouwen de eerst aangewezenen zijn om binnenshuis het werk te doen.

In onze familie werkt bijna iedereen

Veel jongeren binnen onze familie hebben werk. De oudste dochter van mijn tante is afgestudeerd aan de Academie voor Autonome Beeldende Kunst in Maastricht. Na haar afstuderen heeft zij tijdelijk werk gevonden in het geven van workshops in de Cultuurfabriek in Roermond. Om rond te kunnen komen werkt zij parttime in een outletstore. Met haar kunstwerken is zij op TV1 geweest en ze heeft al twee keer een eerste prijs gewonnen in een wedstrijd.

- Werken in het onderwijs past bij mij

Er zijn jongeren die in de frituur, in een fabriek of in de horeca werken; heel divers dus. Ik werk zelf twee dagen in het speciaal onderwijs – cluster 3. De rest van de week ben ik een soort mantelzorger voor mijn moeder die alleen is. Ik ga met haar boodschappen doen, naar de bank en naar afspraken. Ik doe haar administratie en help haar bij haar vrijetijdsbesteding. Vroeder heb ik wel geprobeerd meer dagen in het onderwijs te gaan werken, maar sinds mijn moeder ziek is, is ze afhankelijker van mij en is dit niet meer mogelijk. Werken in het onderwijs, vooral in het speciaal onderwijs, past bij mij.

Werken in het onderwijs, vooral in het speciaal onderwijs, past bij mij.

- Een uitdaging

Ik vind het fijn werk en een uitdaging om kinderen met een achterstand, kinderen die autistisch zijn of gedragsproblemen hebben te helpen. Je moet sterk in je schoenen staan wil je dit werk doen. Verder moet je ook heel veel geduld hebben. De kinderen moeten tot rust kunnen komen bij je. Volgens mijn collega's straal ik die rust ook uit. Mijn moeder is er trots op dat ik als mantelzorger voor haar werk. Omdat ik twee dagen in de week werk, maak ik veel tijd voor haar op bijzondere dagen zoals de grote feestdagen. Vaak is het wel passen en meten om haar afspraken niet op mijn werkdagen of studiedagen te laten vallen. In het onderwijs kun je niet zo makkelijk vrij krijgen.

- Zorgen voor moeder

Het zorgen voor mijn moeder vind ik belangrijk en dit gaat dan ook voor. Dit levert soms wel dilemma's op. Twee jaar geleden heb ik aan een auto-ongeluk een whiplash overgehouden. Het herstel gaat maar heel langzaam en ik heb nog steeds therapie. Ook in mijn werk word ik hierdoor belemmerd.

Het zorgen voor mijn moeder vind ik belangrijk en dit gaat dan ook voor.

Ik zorg dag en nacht voor anderen

Van generatie op generatie hebben wij

aan elkaar doorgegeven dat we voor elkaar moeten zorgen. Dat is geen last. Wel is het soms heel moeilijk en intensief. Ik ben dag en nacht bezig met het zorgen voor anderen. Soms wordt het me allemaal te machtig en heb ik flinke huilbuien. Ik sta er alleen voor; ik ben de enige dochter. Dat maakt je soms heel eenzaam. In het begin dat mijn man ziek was hadden we hulp van buiten. Maar al gauw adviseerde deze buitenhulp ons om het allemaal weer zelf te doen; dat was beter. Dus kwam alles weer op mij neer.

Ik ben dag en nacht bezig met het zorgen voor anderen.

- Tot mijn dertiende op school gezeten

Ik heb tot mijn dertiende jaar op school gezeten. Omdat ik slecht kon leren en er eigenlijk geen geschikte school voor mij was bleef ik vaak thuis en hielp ik in het huishouden. De leerplichtambtenaar vond het goed dat ik thuisbleef tot ze een geschikte school voor mij zouden vinden. Dit is nooit gebeurd. Op mijn zeventiende ben ik getrouwd. Dat is nu vijfentwintig jaar geleden.

Vanaf mijn dertiende jaar mantelzorger

Ik ben mantelzorger voor die personen; mijn man, mijn moeder en mijn oudste dochter. Om half zeven sta ik op, ik geef mijn man zijn medicatie, meet zijn suiker en soms ook zijn bloedkruk. Daarna help ik mijn moeder die vlak bij ons woont. Als dat gedaan is maak ik de kinderen wakker, help de kleinste met aankleden en breng haar naar school. Onze middelste wordt opgehaald om in een ander dorp naar school te gaan. Als ik weer thuis ben van het naar school brengen van onze

jongste, kijk ik of er die dag afspraken zijn of gemaakt moeten worden en doe ik mijn huishouden. Mijn dochter komt tussen de middag thuis en dan eet ze iets warmes. Om vijf uur eten we warm en daarna help ik mijn moeder. Ik zorg dat ze haar medicijnen op tijd inneemt; dat doe ik ook voor mijn man. Daarna douche ik de kleinste en is de dag alweer voorbij en begint de nacht.

- Ik moet alert blijven

Mijn man slaapt slecht en daardoor ben ik vaak wakker. Zes jaar geleden heeft hij een TIA gehad en een half jaar geleden een herseninfarct. Hij heeft een hoog cholesterol en suikerziekte, maar is allergisch voor een aantal medicijnen die hij eigenlijk nodig heeft. Dat hij deze medicijnen niet kan innemen maakt hem en mijzelf angstig. Er kan zomaar weer iets erg gebeuren. Hij is heel kwetsbaar en we moeten steeds alert blijven. Mijn man is constant moe en wanneer hij moe en gespannen is, wordt hij prikkelbaar. Het overlijden van mijn vader is voor hem een groot verlies. Hij kan dit verlies nog steeds niet goed verwerken. Wanneer er spanningen zijn slaat dat ook op zijn stem en kan hij zich minder goed verstaanbaar maken. Ik ben de enige die hem dan nog wel verstaat en die weet wat hij bedoelt.

Huishoudelijk werk past bij mij en bij onze cultuur

- Toen ik achttien werd ben ik gaan samenwonen

Nadat ik de basisschool goed heb doorlopen ben ik naar het VMBO gegaan. Het VMBO is een beroepsopleiding en ik heb gekozen voor het beroep van textiele werkvormen. Ik leerde daar ook naaien. In het laatste jaar van het VMBO liep ik stage in een kledingwinkel. Na mijn eind-examen ben ik daar blijven werken. Het

was maar een klein winkeltje, maar de eigenares vertrouwde mij – haar enige werknemer – heel veel toe. Dit was een zeer leerzame periode. Toen ik achttien werd ben ik gaan samenwonen. Dit was gelijk het einde van mijn korte werkervaring in de winkel. Het is bij ons de gewoonte dat wanneer je gaat samenwonen, je ook voor het huishouden gaat zorgen. Dat deed ik trouwens al toen ik nog thuis woonde.

Het is bij ons de gewoonte dat wanneer je gaat samenwonen, je ook voor het huishouden gaat zorgen.

- Al van mijn dertiende af hielp ik in het huishouden

Toen ik dertien jaar was werd mijn jongste broertje geboren. Als oudste dochter moest ik meehelpen. Dat vond ik toen al heel leuk om te doen. Nu ik zelf kinderen heb, heb ik mijn handen vol. Kinderen verzorgen, naar school brengen en weer ophalen. Voor het eten zorgen, afwassen en poetsen. Dit alles is mijn leven. Mijn leven draait puur en alleen om de kinderen. Nu werk ik mee aan het opzetten van de nieuwe stichting en het huiswerkproject voor de kinderen. Dit doe ik erbij. Het is een hobby; ik zie het niet als werk.

Ik ben liever actief thuis. Dat is onze en ook mijn cultuur.

Huiswerkproject voor kinderen

Mijn leven draait puur en alleen om de kinderen. Nu werk ik mee aan het opzetten van de nieuwe stichting en het huiswerkproject voor de kinderen. Dit doe ik erbij. Het is een hobby; ik zie het niet als werk. Ik ben liever actief thuis. Dat is onze en ook mijn cultuur.

Buffet bij de opening van het project huiswerkbegeleiding van Sintikinderen

Project huiswerkbegeleiding Sintikinderen

'Tomeloze inzet voor de toekomst van onze kinderen'

Dit boekje is het derde levenswerkboek dat in twee jaar door het PWN is uitgegeven. Het eerste heeft als titel 'Toen, nu en dan?' – drie dertigers onder de Roma. De tweede uitgave was 'Het verleden is nog zo dichtbij' – drie Sintivrouwen en nu de derde 'Werken aan de toekomst' – het levenswerkboek van drie dertigers onder de Sintivrouwen.

Dit laatste boekje kwam tot stand tijdens de voorbereidingsbijeenkomsten van deze drie Sintivrouwen bij het opzetten van projecten ten hoeve van bijscholing van kinderen en enkele andere projecten. Uiteindelijk is het project 'bijscholing voor kinderen' door kunnen gaan. Tijdens de voorbereidingen heb ik mij verwonderd over de spontane en niet aflatende energie en wilskracht van de drie jonge vrouwen. Zij maakten zich vooral veel zorgen dat hun kinderen vaak achterstandskinderen worden genoemd en vinden dit niet goed.

Naast het dagelijkse leven, dat afgelopen zomer chaotisch was vanwege een zieke baby, werkten zij aan de voorbereiding van drie ingediende projecten. Tijdens deze werkbijeenkomsten vertelden zij over hun leven van alledag. Hun verhalen zijn opgetekend in themavorm en in dit boekje gebundeld. Het was voor hen een grote teleurstelling dat slechts één project kon doorgaan. Zij hadden meer verwacht en meer verdiend. De inhoud van dit boekje getuigt van hun inzet en zorg voor de toekomst van hun kinderen.

In het eerste deel van dit boekje laat Antoon Egging m.s.c. zien vanuit de literatuurstudie waar de Sinti oorspronkelijk vandaan komen. Het geeft een kijk in het eeuwenoude verleden en de taalontwikkeling van het Sintivolk en dus ook van het eeuwenoude verleden en de herkomst van de cultuur en taal van deze drie dertigers onder de Sintivrouwen. Wij willen met de uitgave van dit boekje bereiken dat de achteloosheid ten opzichte van de Sinti cultuur, muziek en taal zal keren in positieve belangstelling en inzet.

Jan van der Zandt m.s.c.

Werken aan de toekomst

Een levenswerkboek van drie dertigers onder de Sintivrouwen

Een uitgave van de Stichting Media PWN
Emmaplein 19 C, 5211 VZ 's-Hertogenbosch - € 5,00